

Mihala Severja, pisatelja, prevajalca in učitelja Štefana Küzmiča, nabožnega pisatelja in učitelja Mihala Bakoša, protestantskega teologa in pisatelja Mikloša Küzmiča, pisatelja Štefana Szijártoja, nabožnega pisatelja Mihala Barlo, pastora Jurija Cipota, pisatelja in župnika Jožefa Košiča, evangeličanskega pastora in pisca Aleksandra Terplana, pastora, učitelja in pisatelja Janoša Kardoša, učitelja Štefana Lülrika, nabožnega in zgodovinskega pisatelja Franca Žbülla, kaplana in pisca Jakoba Sabarja, pisatelja Štefana Slammarja, prvega prekmurskega slovenskega novinarja Imreta Augustiča, župnika Marka Žižka, nabožnega pisatelja Štefana Žemljčiča, župnika Ivana Berketa, nabožnega pisatelja Jožefa Borovnjaka, župnika Jožefa Bagarija in zgodovinarja dr. Franca Ivanocya.

Rokopisu je dodana tudi kopija tretje strani vprašalnika, ki ga je Trstenjak najverjetneje sestavil sam, da bi ga poslal možnim informatorjem, da bi odgovorili na različna vprašanja, povezana z etnologijo določenega kraja. Dr. Helena Ložar Podlogar domneva, da bi naj to bil prvi etnološki vprašalnik v slovenskem jeziku. Poleg vprašalnika je objavljeno tudi pismo, ki ga je Anton Trstenjak pisal župniku Jožefu Borovnjaku na Cankovo dne 28. oktobra 1883, dva meseca po svojem prebegu na Štajersko.

Z izdajo Trstenjakove črtice o Slovencih na Ogrskem so Prekmurci dobili še en pomemben vir za raziskovanje svoje zgodovine ob koncu 19. stoletja. Njegov rokopis ima velik pomen za razvoj kulturnozgodovinskega, jezikovnega, narodopisnega in sociološkega raziskovanja Prekmurja in je zanimivo branje za vsakega Prekmurca, ki želi spoznati življenje, ki so ga živeli Prekmurci pred slabimi sto dvajsetimi leti.

Gordana Šovgeš Lipovšek

Jure Maček, Korespondenca dr. Lavoslava Gregorčca, Pokrajinski arhiv Maribor, Inventarji 15, Maribor 2007, 213 strani

Knjiga višjega arhivista Jureta Mačka v zbirki Inventarji 15 predstavlja prvo knjigo inventarja fonda Lavoslava Gregorčca. To je eden od 320 osebnih fondov, ki se nahajajo v Pokrajinskem arhivu Maribor. Gregorččeva ohranjena korespondenca obsega devet tehničnih enot.

Jure Maček je gradivo fonda strokovno popisal na ravni dokumenta ter ga obogatil z dodatnimi podatki, ki so za uporabnike oziroma javnost koristni. Na 213 straneh predstavlja korespondenco Lavoslava Gregorčca (1839–1924), enega pomembnejših štajerskih Slovencev 19. in 20. stoletja. Rodil se je v Destrniku v

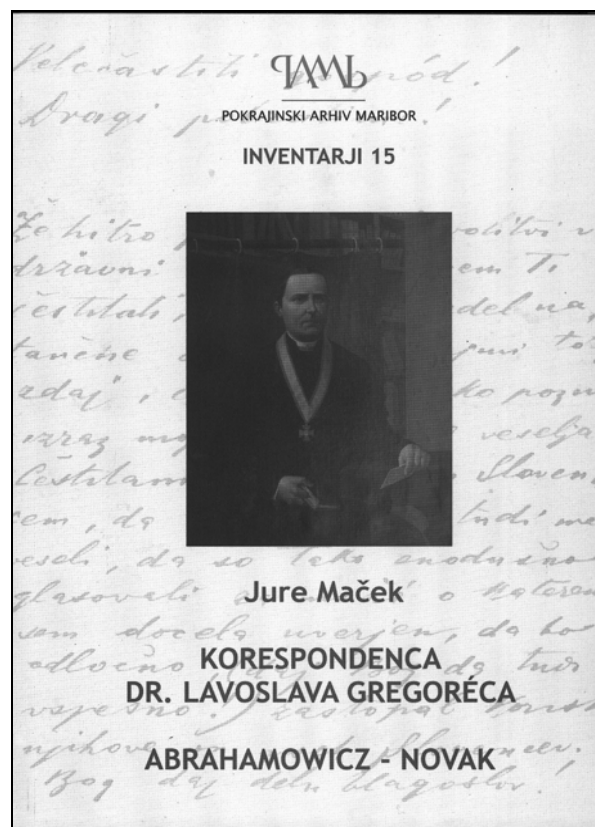
Slovenskih goricah, postal kaplan, profesor teologije, dekan, knezoškofijski svetnik, kanonik in poslanec državnega zbora, uveljavil pa se je tudi kot borec za slovenske narodnostne pravice ter interese kmečkega prebivalstva.

Gregorččevi korespondenti so v tej prvi knjigi razvrščeni po abecednem redu od A do N, korespondenca pošiljateljev pa je urejena kronološko. Vsaka popisna enota vsebuje najprej signaturo (tj. številka tehnične enote oziroma arhivske škatle, v kateri je pismo, vsebinska razdelitev fonda po posameznih korespondentih in zaporedna številka dokumentov, kot so fizično razvrščeni v fondu. Signaturi sledi naslov (tj. priimek in ime pošiljatelja; vendar v redkih primerih ju ni bilo mogoče povsem razbrati), kraj in datum (kolikor sta bila navedena in čitljivo napisana), obseg popisne enote (velikost lista in število strani), jezik in pisava poslanega pisma ter (na kratko) vsebina oziroma zadeva.

Kot jezik korespondence je bila največkrat uporabljena slovenščina, uporabljene pa so bile tudi nemščina, latinščina, italijanščina in hrvaščina.

Pisava je največkrat latinica, vendar se najde tudi gotica. Največ je rokopisov, nekaj pa tudi tipkopisov.

V opombah so pojasnjeni nekateri splošni pojmi oziroma bistveni vsebinski elementi, ki se pojavljajo v posameznih pismih, prav tako so predstavljene nekatere osebnosti, o katerih je govor v korespondenci. Podrobneje se lahko bralec seznani tudi s pošiljatelji

pisem. Med njimi najdemo osebnosti, kot so Anton Aškerc, Ivan Dečko, Andrej Einspieler, Lambert Einspieler, Simon Gaberc, Ivan Geršak, Simon Gregorčič, Lavrencij Herg, Ivan Hribar, Anton Korošec, Ivan Križanič, Ivan Kukovec, Fran Levec, Dragutin Lončar, Jakob Meško, Jakob Missia, Jože Muršec, Mihael Napotnik idr., ki so Gregorecu pisali tako iz oddaljenih krajev (Dunaja, Plovdiva, Brescie, Sarajeva, ...) kot tudi iz bližnjih in domačih krajev. Manj znana krajevna imena, ki so se v preteklosti večkrat spremenila, so dopolnjena in pojasnjena z današnjim poimenovanjem. Tematika pisem je zelo različna in se razteza od uradnih pisem oziroma dopisov do povsem osebnih pisem, čestitk, zahval in pozdravov. Pisma so datirana od šestdesetih let 18. stoletja pa vse do zadnjih let Gregorečevega življenja.

V uvodnem delu knjige je v strnjeni obliki predstavljen pregled Gregorečevega političnega delovanja, prav tako so podane glavne značilnosti dobe, v kateri je politično deloval.

Knjigo je avtor obogatil tudi s slikovnim gradivom.

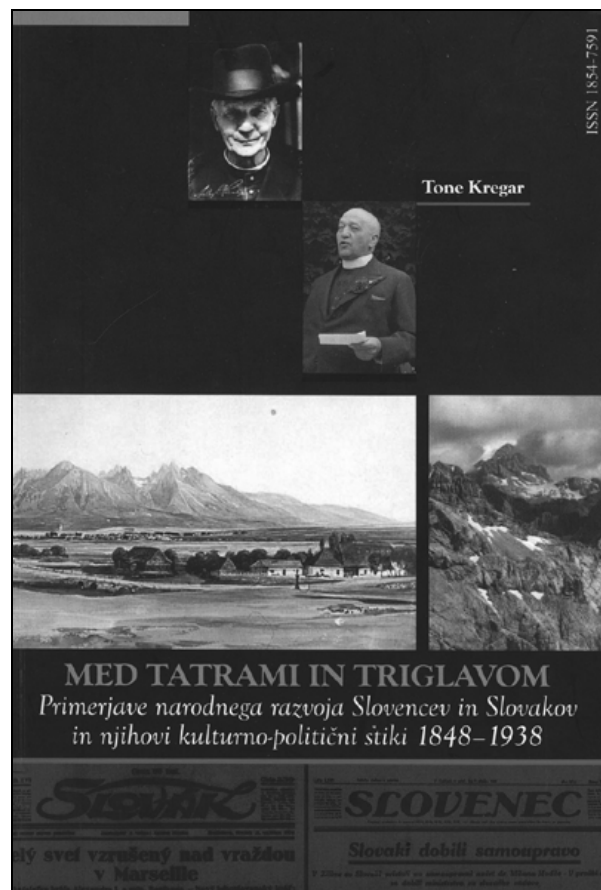
Iz vseh osnovnih in dodatnih podatkov, ki se nanašajo na pisma, lahko spoznamo Gregorečev način razmišljanja in njegove nazore, spoznamo njegove sodobnike ter dobimo vpogled v lokalne in širše politične ter družbene okoliščine tedanjega časa.

V pripravi je že tudi drugi del knjige; izšel naj bi v letu 2008.

Boštjan Zajšek

Tone Kregar, Med Tatrami in Triglavom, Primerjave narodnega razvoja Slovencev in Slovakov in njihovi kulturno-politični stiki 1848–1938, Zgodovinsko društvo Celje, Celje 2007, 352 strani

Od leta 2003 Zgodovinsko društvo Celje v okviru književne zbirke Zgodovini.ce izdaja dela mlajših raziskovalcev slovenske zgodovine, ki se nanašajo na zgodovino Celja in okolice ali pa po svojem konceptu sodijo v kategorijo novega in svežega v slovenskem družboslovju. Do konca leta 2007 je izšlo pet knjig (Andrej Pančur, V pričakovanju stabilnega denarnega sistema; Aleksander Žižek, Našim zvestim, ljubim celjskim meščanom; Branko Goropevšek, Slovenska politika na Štajerskem v letih 1900–1914; zbornik Štefan Kočevar – rodoljub slovenski; Mojca Marija Peternel, Cillier Wochenblatt (Zeitung), Celjski nemški časopis iz leta 1848). Sledi, do sedaj najboljše delo v zbirki, objava doktorske disertacije Toneta Kregarja, ki prinaša primerjavo narodnega razvoja Slovencev in Slovakov in opis njihovih kulturno-političnih stikov 1848–1938.

V celjskem Muzeju novejšo zgodovino zaposleni Kregar je velik del dosedanjega raziskovalnega dela posvetil slovensko-slovaškim političnim in kulturnim stikom v drugi polovici 19. in prvi polovici 20. stoletja. S to tematiko se je ukvarjal v diplomski nalogi in magisteriju; njegovo zadnje delo je nadgraditev dosedanjih izsledkov.

Knjiga je razdeljena na štiri poglavja. V prvem, po umestitvi v časovni in prostorski okvir, podaja bistvene poteze razvoja obeh narodov v habsburški monarhiji v obdobju 1848–1918. Pri tem črpa predvsem iz novejših pregledov zgodovine izpod peres slovenskih in slovaških avtorjev. Slovaški in slovenski narodni razvoj, tako gospodarski kot kulturno-politični, je bil poln vzponov in padcev, včasih sočasnih in vzporednih, drugič zopet v različnih obdobjih in "mimoidočih". Osnovna okoliščina, ki je določala njun položaj, je bila umestitev obeh v monarhijo po uvedbi dualizma. Eni pod Nemci, drugi pod Madžari, pri tem je predlog "pod" v zvezi s Slovaki potrebno razumeti veliko bolj dobesedno. Raznarodovalni pritisk Madžarov nanje je bil veliko ostrejši. Navedimo le nekaj zgovornih primerov. Ob uvedbi splošne in enake volilne pravice v avstrijskem delu so madžarske oblasti – zavedajoč se morebitne izgube vodilnega položaja zaradi manj kot polovice lastnega deleža v prebivalstvu – to vztrajno zavračale. Slovaška narod-